Forfatter Trygve Gulbranssen
på Hobøl gård i Eidsberg

Fortalt av datteren Ragna Margrethe Gulbranssen

Trygve Emanuel Gulbranssen ble født den 15. juni 1894 i Molstadgården i Enebakveien 39, Vålerengen i Kristiania. Han var tredje sønn av ekteparet Christen Gulbrandsen og Alette f. Dahl, og ble døpt i Gamlebyen kirke. Foreldrene fikk tre døtre etter Trygve.

Det var krigsutbruddet i april 1940 om ble årsak til at Trygve Gulbranssen flyttet til Eidsberg. I Oslo drev han engrosfirmaet Tobakkcompaniet. Da okkupasjonen var et faktum, skjønte far at med stengte grenser for import av tobakk fra utlandet. gjaldt det å komme seg ut av tobakksbransjen hurtigst mulig. Han hadde allerede et par år vært på utkikk etter en bondegård. «Skogens dikter» hadde bymannens ønske om å komme tilbake til sin egen slekts lange bondetradisjon. Han hadde også ønske om å flytte på landet for å få ro til å skrive på nytt. Nå gjaldt det å handle raskt.
I avisen «Fredriksten» (Halden) den 31. okt. 1940 kunne en lese: *« Forfatteren Trygve Gulbranssen kjøper gård i Eidsberg, og akter å bosette seg der så snart som konsesjonsspørsmålet er ordnet. Johan Martin Lund har i disse dager solgt den vakre og herskapelig bebygde eiendom Hobøl i Eidsberg til forfatteren Trygve Culbranssen. Etter hva vi erfarer vil herr Culbranssen og hans Tue, som er datter av brukseier Petter Haneborg og frue på Lie gård i Øymark, flytte til Hobøl og drive eiendommen sjøl. Ekteparet er for tiden bosatt i Vestre Aker. Hobøl er en eiendom på ca. 200 mål innmark og omkring 100 mål skog. Den var som det vil erindres i mange år i familien Klingenbergs eie. (Det var de som bygget den nåværende hovedbygningen i 1910.) Senere ble den kjøpt av Johan Langholen fra Båstad, som hadde den til han for 3 år siden solgte eiendommen til den nåværende eier Johan Martin Lund. Herr Lund skal nå overta sin fedrenegård Skjørten i Askim».* Således kunne far kjøpe Hobøl odelsfri, og vi

Trygve Emanuel Gulhranssen.

flyttet inn til jul i 1940. Den dag i dag takker jeg far for at han fiokk oss ut av Oslo i krigens tid. Men den første tiden var barsk. Det var en uvanlig kald vinter. Flere av de flotte morelltrærne som far hadde fortalt oss barna om, frøs og ble til peisved i årene etter. Og et uvanlig stort hus fra 1910 var ingen spøk i tjue kuldegrader. Tre meter og tretti centimeter under taket, så godt som ikke vinterisolert og sparsomt med brukbare ovner. Vi måtte bruke ytterklær inne. Far gikk straks i gang med å restaurere bygningene og bygge nytt der det trengtes: melkebod, gjødselmur, tak, potetkjeller, verksted og smie. Vi hadde håndverkere i lange tider, og levde i materialer og rot. Far var ikke fornøyd med noen av stuene, og fikk tak i arkitekt og interiørkonsulent. Far hadde utpreget estetisk sans. Han var elev allerede som femtenåring ved Den Kongelige Norske Kunst- og Haandverksskole, tegnet croquis ved Kunstakademiet samt deltok i malerklassen til W. Peters.

Og mor fikk sitt flygel, hun var flink til å spille. For seg selv lot han innrede to enkle rom i annen etasje med vestvendt utsikt mot bygda. Der fikk han også rikelig med kott og hyller til sine klær, papirer og skrivesaker. Døra låste han. Nå skulle det bli! Han satte også opp denne planen for hvordan han kunne tenke seg sin egen døgnrytme.

Det er lett å se at dette er notert ned det første halvåret, for 12. september 1941 måtte far bort på Kirkefjerdingen skole og levere radioene sine. Han hadde ikke mot til å beholde dem selv. Lærer Skullerud kvitterte for tre radioer (for lensmannen).

Til å hjelpe oss i huset startet vi med en ung tjenestejente, og en husholderske som vi tok fra mors tante Hulda Jølsen på Lekum. Aagot Berg-land Hansen valgte å komme til oss, og det var det beste som kunne hendt oss. Hun var et «funn». Når krigsårene på Hobøl ble så rike og hyggelige som de faktisk ble, kan vi takke vår kjære kokke-Aagot for det. Hun kunne alt som trengtes å vite om landsens husholdning, og var et staut og kjekt menneske!

Til gårdens daglige drift hadde vi agronom og sveitser. To gårdsgutter hadde blant annet arbeid med å kjøre vann i store melkespann fra egen ile nede i dalen både til folk og dyr, inntil far fikk lagt 800 meter rør og bygget pumpehus. Etter det ble det straks mer levelig for oss alle, ikke minst fordi hovedbygningen fikk sitt første wc.

Den 21.2.1941 ble far intervjuet i forbindelse med nytt opplag av trilogien hos Aschehoug Forlag. Det ble opplyst om at han hadde kjøpt gård: "S*varer nå gården til de sterke krav som Bjørndalsslektens skildrer sikkert har?" «På sett og vis ikke. Jeg ville ha en gård med svær skog og lite innmark, og så har jeg kommet på en gård med svær innmark og lite skog.» «Og de første måneders erfaring som gårdbruker, det har ikke vært noen stor onn ennu?» "Jeg skal ikke klage på arbeidet. Vi har da både kjørt torv og møkk, har svær vedsjau, og når jeg skriver til myndighetene og spør om jeg kan sende to slaktede griser til gårdens gamle eiere på Mysen, får jeg svar at jeg skal sende dem direkte til Oslo. Jo, det er litt av hvert å stå i ."*

Far forteller også at hans første jordbrukerjobb var å løpe rundt på auksjoner for å få tak i en skikkelig bredslede. I bensinrasjoneringens tid hadde norske bønder funnet frem de gamle doningene under låven til eget bruk. De var ikke å oppdrive for penger.

Hobøl gård 2009

Hobøl - høyt bosted

Idette intervjuet er Hobøl skrevet med å, Håbøl. Jeg husker at vi gjorde det den første tiden, til far undersøkte nærmere hos fagfolk. *«Hr. Trygve Gulbranssen! Navnet på Deres gård i Eidsberg bør uten tvil skrives Hobøl. Former med o har vi bevidnet så tidlig som ca. år 1400. Hobøle i Biskop Eysteins jordebok. Første ledd er adjektivet hør «høi", med eldgammel sideform hør. Annet ledd er intetkjønnet bæli, bosted. Efter et skjønn vilde jeg anta at navnet skriver sig fra tidlig middelalder. Jeg enker aldri på honorar når jeg besvarer henvendelser som denne, og jeg vil gjerne gå frem like overfor dem som jeg pleier: Altså spørsmålet eksisterer ikke. Deres ærbødige Magnus Olsen. Bestum 23/2 1941".*

Hobøl - høyt bosted. Navnet kunne ikke vært bedre valgt for denne vakre høytliggende gården med vid, vestvendt utsikt mot Eidsberg bygd og enda fjernere deler av Indre Østfold. Far var også rask med å skaffe seg Hobøls historie så langt tilbake som det lar seg gjøre. I det hele tatt er det rørende å bla i etterlatte papirer, og se med hvilken glød og iver han går inn for å realisere bondedrømmen. Selv om han aldri tok direkte del i arbeidet på gården, gikk han inn i prosjektet med samme grundighet som i alle andre prosjekter han tok del i.

Plan for folk og fe

"Dyrket alt mulig til eget behov, også sukkerroer. Frukthagen tegnes opp og navnes. Gamle trær fjernes og nye sorter plantes. Espaliertrær til utnyttelse av veggvarmen. Grundig rundgraving og gjødsling av alle trær. Bærbusker, jordbærhage, løk, gressløk, rabarbra, pepperrot, timian, tomater. Få pumpa i drift, vanningssystem for gartnerivekster? Konferer med gartner hurtigst. Plante vildvin ved begge husene, slyngroser, staudebed. Såkorn til våren? Settepoteter sorteres, kvantum? Kløving av poteter bør skje et par dager før setting. Skorpedannelser mot virus. Meldes inn i Bondelaget?"

Han setter opp årsplaner for flere år fremover for Hobøls forskjellige åkrer og enger: Klokkerud, Ilestykket, Rundfjell, Vestlia, Bujordet, Mortvedtenga, Midtjordet, Fjøsjordet, Duserudlia, Tingsletta. Det siste navnet skriver seg fra perioder med lensmann Sanne som var eier av gården fra 1840 til sin død i 1864.

Han gjør seg også tanker om husholdningen: *«Alltid bestille kraftbein sammen med kjøtt fra slakteren. Derved alltid buljong på lager - og de utkokte beina knuses til høns og gjødning og til beinsvake griser. Beinkvern må kjøpes. Beina må dampkoke lenge og hardt for å få fettet ut. Brenne hvete til kaffe. Krisekaffe. Ringe etter kaffetilsetning før korta foreldet. Lage potet-lampe. Hele gryn til velling og søtsuppe. Fett-gryte når vi slakter grisene - og gjerne fett frosset på bua, til for eksempel å smøre vaffeljernet. Grisene. Drektige og mjølkende purker tillegg av kalk og litt salt, undertiden også fosforsyre? Smågris bør få tilskudd av jern, men ikke store tilskudd, det var farlig, og ei kasse mineralrik jord å rote i. Litt tran attpå gjør godt Teskje pr dag? Skabb forekommer ofte, den må bekjempes. ikke bare kokt, litt rå rotfrukter. Hvorfor tildekke vinduer? Plankegulv til liggeplass? Bingene gjøres reine 2 g. daglig og strøs. Fjørfe. Tidsskrift for Fjærfeavl. Kjøpe rugeegg fra avlsstasjon. Halmluting. Gir større anledning til større brødkorndyrking - og allikevel stort husdyrhold. Lutingsanlegg koster kr 1200, men det må være rikelig med tilgang på vann. »* Først og sist er det kuene som han ofrer tanke og omsorg på*: «Trekk på nybære kyr- jurbetennelse. Fast dag til bedre reingjøring gir vel bare slapperi de andre dagene. Årsreingjøringsdagen med kalking og desinfeksjon - heller et par ganger. Når? Mot høst, før ungdyra kommer inn, og for mange på fjøset. Og om våren ved utslipp? Ofte børsting. Nok redskap til det? Legge merke til kløe og ubehag og se etter om det er noe særlig. Har vi dyrevaskemedier? Lus - kalver og kviger særlig utsatt. Bør alltid ei kviges første kalv slaktes? Rotter, lus, fluer og så videre bekjempes stadig! Hvor mye cellulose til ei ku? Hvor mye sildemel?»*

Jeg ser for meg far på vei til beitet med store flak cellulose under armen. Han brøt av biter, og puttet dem i munnen på dyrene. «*Kjøpe tran, Lise en barneskje tran pr. dag.»*

Hønemor og andungen

Far skulle selvsagt ha ender og gjess i gårdsdammen. *«Ungene passes de første 14 dager for regn, siden lett og enkelt».* Dem hadde vi mye moro med. Finns det noe skjønnere enn små and- og gåsunger i yr livsglede i en dam? Etter noen forsøk med å la endene klekke ut sine egne unger, med blandet hell, fant mor på å legge kalkunhøner på andeeggene i stedet. De var mer tålmodige rugemødre, men for et leven da vi slapp ungene deres i dammen!

I ren forskrekkelse flakset de frem og tilbake langs bredden, mens ungene frydet seg i vannet. En gang hadde mor vært frekk nok til å legge en klukkhøne på andeegg, Det ble bare en unge, men stoltere mor enn den høna fantes ikke. Til slutt var andungen større enn høna, men fortsatte å dytte hodet sitt innunder fjærene til mor si. Vi syntes jo dette var festlig så lenge det varte.

Kalkunhane hadde vi også Når far satt nede i hagen med et par venner og drakk pjolter, ruslet hanen ned til dem. Mens den vagget frem og tilbake, bruste den seg opp i all sin fjærprakt, og med oppsvulmede, røde hudfolder under hodet satte den i med sterk kraft «schkålagutter!» (Fars ord)

Da radioen ble borte, ble det mer tid til oss barna enn først planlagt. Ingen minner kommer opp mot lesekveldene vinterstid med far! Og dem ble det mange av under krigen. Per (8 år) og jeg (11 år) tok plass i skinnsofaen i det hyggelige biblioteket vårt. Morellkubber på peisen. Forventningsfulle satt vi og lyttet etter fars nøkkel i låsen oppe, og trinnene ned den knirkende trappen. I lommene sine hadde far to selvlagede kremmerhus med drops og karameller, som han hadde skaffet seg utenom rasjoneringen. Og far ikke bare leste, men han fortalte og forklarte og tryllet frem bøkenes stemning på en slik måte at vi satt helt oppslukte. Vi levde oss dypt inn i Storbacks historiske romaner fra Sverige, lngemanns romaner fra Danmark, Gøngehøvdingen av Etlar, bøker av Walter Scott, Charles Dickens, Ivanhoe, bare for å nevne noen. Mor ropte at det var leggetid mer enn en gang før vi klarte å bryte opp.

leg synes jeg må nevne det alle bønder ble utsatt for under krigen, leveringsordre fra Forsyningsnemnda: uPoteter til Wehrmacht. Eidsberg herred er

Familien Gulbranssen fotografert i trappa på Hobøl ved Pers konfirmasjon i 1946

Poteter til Wehrmacht

Jeg synes jeg m nevne det alle bønder ble utsatt for under krigen, leveringsordre fra Forsyningsnemnda. "Poteter til Wehrmacht. Eidsberg herred er forpliktet til å levere 6I5 tonn poteter til Wehrmacht straks over påske. Av dette kvantum skal herr Gulbranssen levere 7100 kg på jernbanestasjonen lørdag 15.4. Potetene skal leveres sortert. Tomsekker hos 0 Haugh, Eidsberg. I hver sekk skal det være 50 kg. Hver sekk skal merkes klart og tydelig med nummeret 2070. Leveringsplikten må oppfylles.»

Ny melding: *«Poteter til Wehrmacht: Leveransen pågår stadig. Vogner er oppsatt på jernbanestasjonen. Wehrmacht erklærer at produsenter som unnlater å levere det påbudte kvantum blir regnet som sabotører og straffet etter tysk rett. Forsyningsnemnda og dens funksjonærer fraskriver sig ethvert ansvar hvis noen fremdeles våger å trosse Wehrmachts påbud. Sette- og matpoteter må om nødvendig leveres. Lever potetene straks!*

Kålrot til Wehrmacht. Stråfor til Wehrmacht, høy og halm!>>

Bøndene kunne aldri være trygge for at ikke en NS-kontrollør kom for å telle dyrene deres. NS-kontrollører målte opp potetavling og kålrot-avling om høsten. *« Tvangsslakt. Etter at sakkyndige nemnder har foretatt besiktigelse av besetningen i herredet, har Forsyningsnemnda fastsatt den endelige kvote for året (. ..). På besetningen hos Trygve Gulhranssen er fastsatt en kvote på (. ..) kg, som skal være levert innen (..). Næringsdepartementet klager over at nedslaktingen går for sent. Forsyningsnemnda henstiller til produsenter å påskynde slaktingen og levere omgående.»*
«Kornveier for treskingen av årets avling (. ..). Ifølge forannevnte forordning er det forbudt å treske korn eller erter uten under kontroll av den kornveier som er oppnevnt for bruket.»

Nå vet de hvor jeg står

For far var okkupasjonen et lokk over tilværelsen. Så berømt som far hadde rukket å bli i Tyskland før krigen, var det bare naturlig at tyskerne begynte å ta kontakt med ham nå. 18. mars 1941 kom det første tyske brevet med informasjon fra Der Reichskommissar für die Besetzten Norwegischen Gebiete. Abteilung Arbeit u. Sozialwesen. Gruppe Arbeidskultur. Andre brev kom 3. mai fra samme mann:
«Kjære herr Gulhranssen! Jeg konstaterer med beklagelse at De i forbindelse med møtet på mitt kontor sa at De på grunn av Deres erfaringer med lesekvelder i Stockholm, neppe vil være i stand til å gjennomføre vår foreslåtte foredragskveld i Tyskland. Jeg vil he Dem å vurdere om det ikke er mulig å tilbringe noen tid i Tyskland til vinteren og delta som hedersgjest på aftentilstelninger hvor en velkjent resitatør vil lese fra Deres verker. Kanskje kunne De si noen ord til innledning. Så snart jeg har fått Deres generelle aksept, vil jeg ta kontakt med det tyske folkeopplysningsforbundet, og sørge for at de får utfyllende informasjon. Et par av mine med-arbeidere hadde vært takknemlige om de kunne få Deres autograf Jeg takker på forhånd for Deres bryderi og heste hilsen.»
Det var slike henvendelser Marie Hamsun takket ja til. Men ikke far. Det kom flere brev som far klarte å avvise på en diplomatisk måte. Men så den 22. september 1942 kom brev fra Reichskommissariat Oslo, Abt. Rundfunk.
«Kjære herr Gulhranssen! Jeg tillater meg å komme tilbake til vår telefonsamtale fredag, og forsikrer Dem nok en gang om at det planlagte intervjuet ikke skal strekke seg utover det å rapportere fra Deres eiendom, skildre landskapet, Deres privatliv og lignende. Imidlertid hadde det vært meget vennlig av Dem om De selv tok initiativet, slik at de tyske lytterne får høre stemmen Deres en gang. Jeg kommer selvfølgelig med opptaksbil til Dem, slik at De selv får mulighet til å kontrollere hva som blir sagt og om nødvendig gjøre forbedringer før intervjuet kringkastes. Jeg hadde satt stor pris på om De nå kan svare bekreftende og også sette en dato. Med vennlig hilsen og i ærbødighet Franz Josef Raschl.»
Jeg vet ikke hvordan far formet sitt avslag denne gangen, eller om han i det hele tatt hadde rukket å svare. Det var tydelig ikke sterkt nok, for en dag i oktober kom bilen med opptaksutstyr for å ta opp intervjuet. Jeg husker denne dagen spesielt godt fordi vi ble fortalt på skolen at minister Gulbrand Lunde og frue hadde druknet ved et ferjested den dagen.

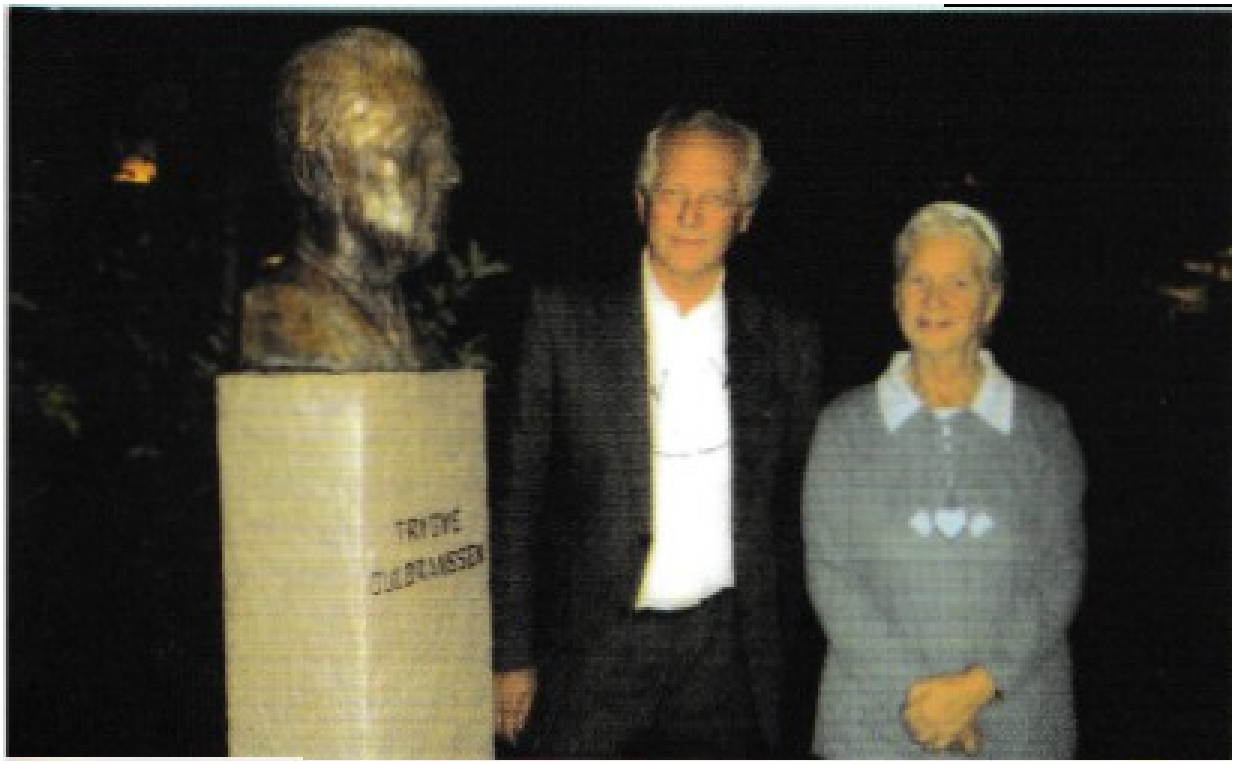

Forlegger William Nygaard og Ragna Gulbranssen ved siden av bysten av Trygve Gulbranssen, s.mt ble avduket i Mysen sentrum av daværende kulturminister Lars Roar Langslet, 15. juni 1985 3ysten er laget av Arne Durban

Da jeg kom hjem fra skolen, sto bilen utenfor trappen, og noen fremmede herrer var på vei ut av huset. Far hadde vridd seg unna atter en gang, men han skalv "Nå vet de hvor jeg står", sa han til meg da jeg kom inn.

50 år og sau med rødt silkebånd

15. juni 1944 fylte far 50 år. På selve dagen hadde han middag på Hobøl for slekt og naboer. Det eneste jeg husker fra den dagen er dette: Far hadde lenge ønsket seg en grå kofte strikket av meg av gårdens ull, men våre to sauer var hvite. Det visste våre kjære naboer på Elvestad råd med. Da de andre gjestene var kommet, og vi bare ventet på Hjørdis og Erling Uttisrud, kom de ruslende inn på tunet med en mørk sau med rødt silkebånd! Alle vi andre løp mot stuevinduene og klappet i hendene.
(Senere fikk far den grå koften han ønsket seg strikket av meg.)
Far fikk selvfølgelig flere telegrammer. Fra Forfatterforeningen kom dette: "*Den Norske Forfatterforening sender Dem hjertelige lykkønskninger til 50-års dagen. Vi takker Dem fordi De gjennom Deres bøker har fremmet Norges navn verden over og takker Dem også for den gentilitet. De så ofte har vist foreningen. Alex Brincnmann*"
For sine venner valgte far å holde selskap i Villa Granberg på Drammensveien nr. 43: skuespiller David Knudsen, kunstmalerne Per Deberitz og Ulrik Hendriksen, forfatterne Andreas Markusson og Alex Brinchmann, Knut Tvedt, fra idrett, redaktør P Chr. Andersen, Wilhelm Blystad, Johan Falchenberg, Nils Dahl, Einar Staff, nabo Erling Uttisrud, bror Birger og svoger Gunnulf Hegna. Fra en KJF-venn (Kristiania ldrettsforening) kom det en grammofonplate, som jeg var spent på da jeg fant den. Den varmet stort: «(..)*som ung og ukjent tok du fatt i gamle KIF, som for det meste bestod av uerfarne folk i alderen 15 år og oppover, og det du klarte å utrette med dem, synes den dag i dag som noe helt utrolig. Helt fra første stund så du hvordan saken skulle gripes an for å få de best mulige resultater av guttene.*

Alltid var du på pletten på treningskveldene for å kontrollere, og med ditt engasjement, å stimulere guttene til å prestere mer enn de egentlig var gode for. Du lagde et stafettlag som sa seks. De deltok i alle løp som fantes og vant de fleste av dem. Senere lærte de å stå på egne ben, og flere ble de beste i landet i sine øvelser. KIF tok brorparten av alle mesterskapene og førte hjem banneret som beste forening flere år i trekk. Men den som la grunnen til denne K!Fs gullalder, som vi liker å kalle den, det var du det, Trygve!"

Etter krigen

Endelig ble landet vårt fritt igjen. At far i sin glede forærte en okse til Forfatterforeningen i oktober 1945, slik at de kunne holde den freds- og jubileumsfesten de hadde planlagt, har jeg fått høre i ettertid, og det forundret meg ikke.
Etter krigen var det mye arbeid med å komme i gang igjen med bokforretningene i utlandet. En omfattende korrespondanse måtte holdes ved like, og far ble offer for dobbeltbeskatning som andre i tilsvarende situasjoner. Jnntektene av boksalget ble først beskattet I ulandet,og så beskattet hjemme når pengene kom til Norge. Først flere år etter krigen ble dette ordnet opp i gjennom en internasjonal avtale om fellesbeskatning.
Et par eksempler på de mange brev som strømmet inn til far: *«Som beundrer av Deres bøker, har jeg hermed tillatt mig å skrive til Dem, og få anledning til å gi Dem min kompliment for Deres vakre og sjelfulle bøker, og at det enda heldigvis finnes menn som kan skrive edelt og vakkert, er ihvertfald et bevis for at det er mennesker som finner andakt ved å læse Deres bøker." «Allt hade varet så grått och trist en leing tid, så där fullstendigt utan mening. Det var då er bok kom i min veg, «Och bakom sjunger skogarana". Den representereade for mig livet, sådant det bør være: ett starkt träd, som målmedvetad stäver uppåt for at kunna se, andas och tanka fritt. Jag kunne ej lägga boken ifrån mig, forrän jag hadde lest den til slut. Det var ett stort, friskt luftdrag, som svepte allting med sig, jag sveptes med och andades store djupa andedrag. På kontoret frågade man mig om något angenemt hent, ty jag såg så glad ut. Det var dagen etter jag hade last Er bok."*
Bare ut fra disse uttalelsene skjønner en hvorfor trilogien etter hvert ble oversatt til 30 språk og trykket i store millionopplag etter en krig. Det fantes store mengder fortvilte og ulykkelige mennesker som måtte gripe til noe positivt og vakkert for å komme seg opp igjen. Til det passet fars bøker.
Professor Albert Theile skriver blant annet dette i et brev til far 17. desember 1954: <<*Jeg er dypt grepet av den urett Du lider under som jeg har vært vidne til fra første stund av. Bortsett fra det kunstneriske har Du som den eneste av Norges nutids forfattere gitt trøst og oppmuntring til millioner av mennesker. I Bjørndals herre speiler Du deg selv. Som han er Du i Din omverdens øine en viet prest, men Du kjører ut om natten fordi det er Ditt kald å være enda mer prest enn de andre som er viet ... dikter i opprinnelig forstand»*
Da jeg leste dette etter fars død,
tenkte jeg, du verden, dette var da
svært, men så er det faktisk sant! Et konkret eksempel på det er den betydning fars bøker fikk for krigsfanger. Den 31. mars 1948 skrev det tyske forlaget, som ikke var naziforlag, dette: *"Vi tillot oss å sende eksemplarer fra det nye opplaget av Deres verk « Und ervig singen die · Wälder» også til krigsfangeleierne. Den mottagelse boken fikk der ser De av vedlegget. Det er for oss, og sikkert også for Dem, en hyggelige bekreftelse på at Deres tidløst vakre verk betyr akkurat like mye for menneskene i etterkrigstiden, som det gjorde for dem som entusiastisk tok i mot Deres roman under a ndre, og ytre sett, bedre fornold. I dypeste ærbødighet Gerhard Weiss.»*
Det skrift som forlaget sendte med brevet var: Lie. Erwin Friedrich .Mültshaupt, *«Evangeliet i fangeleiren Oiartres - en beretning»*. Som leirprest fra april 1945 til februar 1946 i denne franske fangeleiren, forteller Mültshaupt om sin virksomhet der og hva han grep til for å oppmuntre og underholde sine fanger med. *«Blandt prestene i Chartres-leiren må også to menn nevnes, som begge var langt borte fra oss, og som ikke ante hvilken god prestegjerning de gjorde for oss. Jeg tenker på*

den nordiske likter Trygve Gulbranssen med sine to bøker,Und ervig singen die Wälder» og «Das erbee von Bjørndal» , og den for lengst avdøde sveitsiske heimstad-dikter Jeremias Gotthelf med sin «Käthi, die Grossmutter». Bøkene er blandt de til sist cirka 3000 bindene som

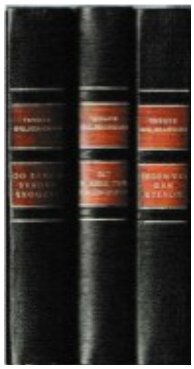

Da første bind i Bjørndal-trilogien ble lansert i Norge, ble dette den spede begynnelse på noe som skulle bli et internasjonalt bokeventyr Bøkene i dag er solgt i rundt regnet tolv millioner eksemplarer

ved bidrag fra YMEA kom til leiren vår. Det førstnevnte verket er blitt opplest 15-20 ganger i leiren, og det finnes knapt noen fanger i Chartres som ikke har begge titlene klart i minnet. Det kan vel dreie seg om 50-70 000 mann hvis hjerte og sinn harblitt berørt av disse to bøkene. Det var først og fremst den utrolig virkelighetsnære skildringen av menneskene og vanskelighetene de levde under, og hvordan de likevel fikk noe godt ut av det. som knyttet oss til bøkene. Bøkene kom oss merkelig nær, rett og slett fordi de forholder seg til livet på en ærlig måte. Livets sorger og gleder går hånd i hånd når man bare står til ansvar overfor Vårherre. Derfor kunne disse bøkene som ikke hadde relasjon til vår spesielle situasjon likevel være til trøst og oppmuntring. Det var nok andre bøker som også var til velsignelse og glede, men ingenlunde på samme måte som de to førstnevnte verkene.» Så utrolig det . enn kan høres ut så fikk far en tilsvarende melding av en tysk professor som kom hjem fra fangenskap i Sovjet at den bok som hadde gjort det sterkeste inntrykk på fangene der, og holdt livsmotet oppe hos dem var «Og bakom synger skogene»

Nå skulle det bli!

En meget god ting som hendte far de siste årene, var at han fikk være med på å starte Mysen Rotary Klubb. Her var han chartermedlem fra 20. januar 1955. De ukentlige møtene der fikk stor betydning for ham.

Ellers gikk livet sin vante gang på gården. Far fortsatte å vie mye tid på å avle frem en av bygdas beste besetninger. Han fikk stadig flere 2. premiekuer, som han stolt kunne fortelle var født på Hobøl. Han visste alt om kuene sine, hadde et personlig forhold til hver enkel, og fulgte nøye med i Kontrollaget. Men dessverre, en dag måtte det ta slutt Den 8. mai 1958 holdt far auksjon på Hobøl og solgte 18 kuer og 9 ungdyr. Det ble en av de tristeste dagene i hans liv. Året etter ba far meg bli med ned til fjøset en dag. Det var med vemod han pekte på det lysegrønne teppet uten et eneste dyrespor.

Årene gikk. Ingen ny bok. Det var tragisk for far. Så sent som i 1957 skriver han til sin svenske oversetter: «*Jeg kan si deg at jeg just nå har fått et nytt panserskap til huset, som jeg driver og sorterer alle mine noteringer, utkast og forhåndsardeider inn i. Jeg vil føle meg meget besviken, om jeg ikke skulle få til noen nye boksider før jeg går ut på den lange reisen.*» *Et notat til seg selv: «Sorter alle blokkene dine og registrer dem i konvolutter. Gjør i stand til å skrive. Sorter også utklippene. Legg papir til rette og skriv, skriv, ikke bare tenk! Du må og skal skrive, levere ut på din måte hva livet har lært deg. Det er din plikt!»*

Far kom ikke langt med sorteringene sine, og neste hjertesukk lyder slik: *«Da jeg kjøpte Hobøl med dette svære huset, som dessverre viste seg å være Norges kaldeste hus, så var det jo bla. for at det var albuerom og plass for stordikting. Nå skulle det bli! Og på sett og vis ble det, men mer forretning enn produksjon, dessverre. Orker ikke. Begynte å jobbe 9 år gammel - og mye dobbel dag. Er vel utslitt. Det eneste kunne nettopp nå være å dikte, skrive, skrøne mer og mindre sannferdige memoarer, som andre gamle gjør.»*

Det ble det ikke noe av.

9. rna i 1961 . *«Opplegg for Vesla til mine memoarer eller livsløpsskildring, hvis jeg ikke får*

gjort den ferdig sjøl.» Heller ikke det lå igjen etter ham.
I0. oktober 1962 døde han, 68 år gammel.
Noen spør seg, et menneske som fremstår som helt usedvanlig bevisst og reflektert i forhold til litteraturens vesen, hvorfor skrev han ikke flere bøker siden dette lå ham så sterkt på hjertet? Hva får et menneske som virkelig gløder for litteraturen, til å bruke sin verdifulle tid i næringslivet? Det vil en forstå når en leser hans livshistorie. Fars notat om det: *«Kjent sak at for-fatterevnen og kunstnerevnen og regnskaps-greier ikke nører i nop. Jeg kom på feil ny/le. Regnskapsmann skulle jeg aldri vært. Jeg greide det også, men hva nar det ikke kostet?»*

Forfatteren Trygve Gulbranssen var med på å etablere Mysen Rotary Klubb 20. januar 1955. Til ldubbens I --års--dag, diktet Gulbranssen en vise som han kalte «Vemodig vise om det sted Aysen». Gulbranssens datter, Ragna, har velvillig gitt Eidsberg Hiistorielag anledning til å gjengi visen i sitt tidsskrift «Haakon». 5å vidt en vet, har ikke visen blitt gjengitt offentlig tidligere.

Vemodig vise om det sted Mysen
Mel.: Rhenvinets Lov

God arv er av godtfolk være
og slik arv har Mysen fått.
Til sin egen gagn og ære
har den hevdet arven godt.
Født av gamle store bygder
har den vokst med tidens krav
:I: aktet fortids gjeve dygder
ikke vikt fra plikten av :I:

Vld den gamle marknadsmoen
er den med humør og flid
blitt den gode, greie broen
over til den nye tid.
Her blev plass for mange hender
i mangfoldig virksomhet,
:I: vest og syd for Glåmas strender,
øst for skogers ensomhet:I:

For den nye tids idoler
er her sted og tid og sans,
her er vitenskap og skoler,
idrett, jus, teknikk, finans.
Vår tids nye marked lever,
bak butikkers blanke glass,
:I: der så mange dyktig streve
for sin egen markedsplass :I:

Her har nytt og gammelt funnet
en naturlig harmoni.
Hva av skog og land blir vunnet
søker har sin industri.
Alt et korntårn over dåmen
som en kjempebauta står
:I: over andaktsfulle såmenn
·ennom tusener av år:!:

Med den gamle store moen
som i fordums tid ble stengt,
hadde i seg gamle toen,
lokkket slekters gamle lengt
til å syne gilde kuer,
digre stuter, skarpskodd hest.
:I: Så kom store dyreskuer,
og så blev det trav og fest :I:

Kuer dømmes, hester traver
best i alle slekters tid,
men de aller største gaver
er det unge Mysens id.
Inn på gamle marknadsmoen
har de båret ved til bål,
:I: tødd oss alle opp i troen
på det Røde Korsets mål :I:

Her er hjertelag og håndslag
her er storhets ånd i blandt,
her er villighet og håndlag
til å løse bånd som bandt.
Slik kan Mysen bli et hjerte i
sitt store omlands liv,
:I: om vi bare alle lærte
å la fare smålig kiv :I: